

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Smích a posměch

Nedá mi to, abych nezačal osobní vzpomínkou. Já od malička kulhám. Obecný laický úsudek byl, že bych chodil líp, kdybych si dával na chůzi větší pozor. Musím říct, že děti se mi ani moc nesmály.

Ale jednou jsem zaslechl, jak kdosi utěšoval mou matku: "Uvidíte, až bude chodit za holkama, bude si dávat pozor, aby se mu nesmály." Z tohoto posměchu jsem měl opravdu dlouho dlouho strach až svazující - a jak vidíte, pamatují si to dodnes.

Smích a posměch je zajisté něco velice jiného. Je nám jasné, že "posměch" je zkreslený, zkažený, zpotvořený smích - tedy jakýsi "pa-smích", jako je z "tvora" "patvor", neboli naše "potvora".

Smích je původní, základní, přirozený a přírodní projev radosti, bujnosti, síly a životního elánu. První kuckavý smích se u dítěte objevuje už ve čtvrtém měsíci života, a to nejčastěji, když s ním děláme nějakou "legraci". Lechtáme je, zvedáme a spouštíme (jak zrovna tohle s potěšením a dobře dovedou dělat tátové), přibližujeme se a zase vzdalujeme, všelijak na ně jukáme a halekáme - a ono nás poznává, cítí se v bezpečí, překypuje energií a má tak říkajíc radost ze života. Děti, pokud jsou zdravé, jsou učinění "smíškové". Aktivně vyhledávají situace, kdy se mohou zasmát, a od devíti či deseti měsíců svého kojeneckého života už k všelijakým rodinným legracím aktivně přispívají. A podívejte se, prosím, na děti ze školky. Co to je všelijakého smíchu a dovádění! Radost se podívat a poslechnout!

Posměch však je agrese! Je to bojový, útočný, ba dokonce dosti zákeřný nástroj společenské interakce. Je nepůvodní, nepřirozený a nepřirodní. Je vymyšlený, vynucený, ze smíchu sice odvozený, ale vázaný na určitou životní situaci. Radost ze života v něm není. Snad tochu veselosti, ale i ta je víceméně předstíraná. U dětí se objevuje až tehdy, když vstupují do kontaktu a společenské součinnosti se širším okolím, a to především dětským, což je od tří let výš.

Posměch znamená útok na vlastní "já" neboli identitu někoho druhého. Posmívám se mu, že je hloupý, že něco neumí, že nějak zvláště vypadá, že má zvláštní jméno, že se zvláště tváří, že se mu něco stalo, zkrátka, že jeho "já" (se vším, co k němu patří) je horší než to moje. Já se mohu vytáhnout a ten druhý, ten nešťastník, je znehodnocen.

Ale kde se takováhle věc bere v těch andělsky neviných dětských duších? Souvisí to zřejmě s vývojem jejich vlastní identity, čili s vědomím vlastní osobnosti a její společenské hodnoty. Začíná to už v kojeneckém věku, ale výrazným mezníkem je třetí rok života, kdy si dítě vytváří své sebe-vědomí do značné míry v závislosti na tom, jaký postoj k němu mají jeho nejbližší lidé, tj. ti, kteří mu vytvářejí domov. Dítě teď ví, co znamená pro maminku a pro tatínka a pro babičku a pro bratříčka nebo sestřičku. Může být tátovým "rošťákem" a máminou "kočičkou", může ale být i "primadonou" nebo "Černým Petrem" nebo "naším neštěstím", tj. něčím dobrým a milovaným nebo, bohužel, i něčím špatným a zavrženíhodným. Ve věku předškolním k tomuto prvotnímu tvaru vlastní identity přistupují vztahy k druhým dětem. Co znamenám pro své vrstevníky, pro kamarády a přátele?

Tady bych rád připomněl jeden výzkum, který byl prováděn v Izraeli. Srovnávaly se projevy dětí z tradičních dobře usazených rodin a dětí "vykořeněných" přistěhovalců, kteří prožívali nejrůznější

těžkosti a nedovedli vytvořit domov s oním žádoucím láskyplným přijetím dítěte. Ukázalo se, že děti z první skupiny se v mateřské škole společně s ostatními nejraději "smály", kdežto děti z druhé skupiny se nejčastěji "posmívaly".

Nejpalcivěji je prožíván posměch druhých dětí v tzv. středním školní věku, tj. přibližně od osmi či devíti let výš. To je také doba, kdy tzv. pocity méněcenosti se mohou uhnízdit v osobnosti člověka opravdu hluboko a mnohdy na celý život. Posměch druhých je tedy vnímán postiženým dítětem jako zásah na místě zvláště citlivém. A budiž hned řečeno, že děti dovedou mnohdy velmi dobře vystihnout, kde má kdo jakou slabinu ve své identitě a kam je možno útok vést. Povšimněme si, prosím, že holčička, která nám tak pěkně napsala, co jí ve škole vadí, je právě v onom zvláště citlivém středním školním věku. Je nám ovšem příkladem ne útočné škodolibosti, nýbrž naopak chvályhodné dětské obranné solidarity. Dobře ví, jak posměch bolí - s postiženým spolužákem se dovede ztotožnit a postaví se na jeho obranu, ne pěstí, ale svou sympatií. Ale to je právě ta velká a správná věc! Vychovatelé by si to měli uvědomit, neboť dobré příklady táhnou!

V našem případě šlo o posměšky žákovi, kterému ve škole nejde čtení a pravopis.

Poslyšte, prosím, pár vět z dopisu, který jsme dostali už před léty a který pečlivě schovávám:

"Vážení pánové, až dosud jsem nikdy nereagoval na pořad v televizi nebo v rozhlase a je mi skoro šedesát let. Váš pořad o lidech, kteří se nemohou naučit číst, se mnou hnul do té míry, že poprvé reaguji a to ještě anonymně. Já totiž jsem jeden z nich, stydím se za to a proto chybí ten podpis. Mám celkem 6 akademických hodností a titulů, jako DrSc., Univ. Profesor atd. Nejhorší to bylo na obecné škole. Na střední mne v pravém slova smyslu v sextě zachránil češtinář. Moje čtení bylo pro třídu vždy zábavným pořadem, ale pro mne utrpení. On, když zjistil moji neschopnost, zarazil to veselí na můj účet a nechal se inforovat o přestávce přímo ode mne o tom, že můj otec je lékař, že o mém defektu ví, že ho umí pojmenovat, atd. Vysokou školu před válkou jsem zvládl v rekordním čase a s vyznamenáním. Napsal jsem o tom svému češtináři, u kterého jsem nikdy nevynikal. Odpověděl: "Tak vidíš - měli Tě za vola a ty jsi předběhl celou třídu. Mám z Tebe radost, jen tak dál."

To pro povzbuzení těm, kdo dnes pro své školní obtíže trpí posměchem, a ovšem i pro povzbuzení pedagogů, kteří těmto obtížím rozumějí a dovedou posměšky rázně zarazit.

Zdroj: www.rodina.cz